

*Selekčná stylistika Jozefa Mistrika a jej oporné body**

MILOŠ HORVÁTH**

CITATION: Horváth M., 2025, Selekčná stylistika Jozefa Mistrika a jej oporné body, „*Stylistyka*” XXXV: 261–271, <https://doi.org/10.25167/Stylistyka35.2025.14>

1. Úvod – funkčná verzus komunikačne orientovaná stylistika

Podľa štandardného štrukturalistického metodologického konceptu je stylistika najmladšou lingvistickou subdisciplínou napriek tomu, že za jej protoprámene možno považovať už antickú rétoriku, poetiku a dialogiku.¹ Zároveň stylistike prislúcha status disciplíny s vysokou mierou komplexnosti, keďže spolupôsobením konštitutívnych princípov stylistiky (bližšie pozri Horváth,

* Text príspevku vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy Agentúry na podporu výskumu a vývoja APVV-22-0275 Inkluzívna stylistika.

** <https://orcid.org/0000-0002-1880-6227>, Univerzita Komenského, Bratislava, Slovensko, milos.horvath@uniba.sk

¹ Každá zo spomínaných antických vied ovplyvnila stylistiku iným spôsobom. Rétorika, patriaca k tzv. siedmim slobodným umeniam (lat. septem artes liberales), bola v prapôvodnom význame náukou (vedou) o tvorbe a aktívnej prezentácii efektných, logických a poslucháčsky príťažlivých, vopred pripravených verbálnych prejavov (porov. Kraus, 2011), dialogika zase umením vedenia rozhovorov, diskusií spojených predovšetkým s vedomým uplatňovaním persuzívnych techník (porov. Müllerová, 2022) a napokon poetika pokusom o výklad literárnych účinkov už vytvorených textov (porov. Culler 2002).

2011) sa vytvára text (diskurz) tradične charakterizovaný ako vrchol (cieľ) akejkolvek komunikačnej aktivity. Na druhej strane však – a do istej miery paradoxne – štylistika sama nemá vlastný inventár konštrukčných prvkov, ale prepožičiava si ich z iných podsystémov jazyka, a to z foneticko-fonologického, morfológického, no predovšetkým z lexikálneho a syntaktického, pretože práve lexikálne a syntaktické štylémy, ich výber, kombinácia a aktualizácia v príslušnom kontexte či jedinečnej komunikačnej situácii najviac ovplyvňujú štylistické zafarbenie textu (Mistrík, 1997/2021: 31). Na tento fakt, ako aj samotný pojem štylémy upozornil už pred vyše polstoročím nestor slovenskej jazykovednej štylistiky, profesor Jozef Mistrík, ktorého koncepciu štýlu a štylistiky si na nasledujúcich stranách nášho výkladu pripomenieme a interpretačne zhodnotíme.

Dejiny slovenskej štylistiky sú, ako je známe, predovšetkým dejinami funkčne orientovanej štylistiky, a to od E. Paulinyho (1950/1951 v spoluautorstve s M. Marsinovou)² počnúc, cez diumvirát tvorený F. Mikom (1955) a J. Mistríkom (1961), až po, povedzme, J. Findru (2004a, 2013) končiac. V tejto etape vývinu štylistického myslenia sa v centre pozornosti nachádzal tvorca textu (štylista, autor, expedient) a jeho cieľavedomá snaha o optimálny výber a usporiadanie jazykových i nejazykových prostriedkov do textu so zreteľom na ich premenlivý funkčný potenciál, teda na ich účelnosť v zamýšľanom komunikačnom akte. Tomu zodpovedala aj potreba explikácie štylotvorných činiteľov – najmä tých objektívnych, ktorých pôsobenie sa paralelne s aktivitou autora premieta do výsledného textového rezultátu. O tom, že tieto myšlienky ani dnes nie sú mŕtve, svedčí aj fakt, že súčasné, pragmatické a komunikačne orientované štylistiky, v ktorých sa aktualizuje skôr sociálny a performačný rozmer komunikácie než jeho mechanisticko-selektívna a inštrumentárna zložka (porov. v tejto súvislosti napr. Orgoňová, Bohunická, 2018; Slančová a kol., 2024) funkčnú štylistiku celkom neobchádzajú, ale hľadajú iné styčné body medzi autorom, jazykom, textom a recipientom. V takto nastavenej metodologickej profilácii sa súčasná štylistika prirodzene interdisciplinarizuje a štiepi (prehľadovo pozri Hoffmannová, 1997), čo však nemožno chápať ako jej hendikep, ale skôr ako výsledok preferenčného usúvzťažňovania fenoménu

² V prípade E. Pulinyho sme odkázali na zdroj jeho chronologicky prvého, separátneho vedeckého príspevku, v ktorom sa podľa personálnej bibliografie venoval širšej štylistickej problematike. V prípade ďalších vo výklade spomenutých osobností (F. Miko, J. Mistrík, J. Findra) sme už uprednostnili prvé monografické diela väčšieho rozsahu zamerané na výskum jazyka a štýlu v slovenských podmienkach.

textácie s antipozitivistickými a interpretatívnymi metodologickými prúdmi, v rámci ktorých už nejde len o porozumenie reči človeka, ale aj o porozumenie samotnému človeku a jeho sociálnemu a kultúrnemu prostrediu, ktoré ho nadovšetko determinujú (Orgoňová, Bohunická, 2018: 20).

2. Štýlotvorné činitele

Idey pražského funkčného štrukturalizmu našli relevantné uplatnenie nielen v otázkach teórie spisovného jazyka a jazykovej kultúry (Vachek, 1970), ale aj v štylistických teóriách slovenských jazykovedcov, inkriminovaného J. Mistrika nevynímajúc. Ten, ako sme už naznačili vyššie, svoju selekčnú štylistiku postavil na chápaní jazykového funkčného štýlu ako spôsobu výberu a usporiadania jazykových a nejazykových prostriedkov do textu, pričom táto selekcia a kombinácia zvolených prvkov je motivovaná pomerne širokou škálou faktorov personálnej i nepersonálnej povahy. Mistrik tieto faktory označuje termínom štýlotvorné činitele a dokazuje, že práve ony sa svojim výsledným efektom rozhodujúcou mierou podieľajú, lepšie povedané spolupodieľajú na kreovaní štýlu, a teda determinujú konečnú štylistickú hodnotu koncipovaného hovoreného alebo písaného komunikátu. Hoci už v štylistikách staršieho dáta sa objavuje zmienka o tom, že štýl vzniká ako výsledok pôsobenia akýchsi „skrytých síl“, ktoré v rôznej miere ovplyvňujú proces štylizácie (porov. Bečka, 1948: 7 – 11), v názoroch J. Mistrika tento štýlotvorný moment zohráva dominantnú úlohu. Vari aj preto sa vo vzťahu k mistrikovskej koncepcii štýlu a štylistiky udomácnilo charakterizačné označenie, že ide o teóriu založenú na explikácii štýlotvorných činiteľov.

V kontexte už povedaného potom pod pojmom štýlotvorný činiteľ rozumieme akýkoľvek vnútorný alebo vonkajší faktor (zdroj, motivant) jazykovej alebo nejazykovej povahy, ktorý ovplyvňuje profiláciu štýlu na individuálnej aj interindividuálnej úrovni a má tak vplyv na celkový proces štylizácie, ako aj na finálnu podobu textového produktu komplexnej povahy (Horváth, 2016: 66). Ako sám prezentovaný teoretik dodáva, „štýlotvorné činitele sú sily, ktoré fungujú veľmi zákonite a výsledky ich fungovania sú tiež veľmi zákonité. Fungovaním súboru štýlotvorných činiteľov vznikajú potenciálne kompaktné texty, ktoré možno podľa ich vlastností začleňovať do hierarchicky usporiadaného systému (Mistrik, 1997/2021: 407), ktorého priesečníkmi sú jednotlivé vyabstrahované jazykové funkčné štýly – primárne, sekundárne, terciárne.

Bližšia klasifikácia štýlotvorných činiteľov, ktoré pripadajú do úvahy, sa podľa Mistríka má opierať o podobu štýlotvornej situácie, keď (I.) niekto (II.) niekoho (III.) niekde (IV.) o niečom (V.) z nejakého dôvodu a (VI.) pomocou nejakých prostriedkov informuje a tým realizuje svoj komunikačný zámer.

Analogicky ako pri Mistríkovej diferenciacii primárnych jazykových funkčných štýlov na objektívne (náučný a administratívny štýl), subjektívne (hovorový a umelecký štýl) a objektívno-subjektívne (publicistický a rečnícky štýl) sa ním preferovaný opozičný vzťah objektívnosť verzus subjektívnosť premieta aj do typológie štýlotvorných činiteľov. Subjektívne štýlotvorné činitele majú individuálnu psychosociálnu povahu a sú viazané na autora, resp. autorský subjekt vystupujúci v roli iniciátora a zároveň realizátora istého komunikačného aktu. Vyplývajú buď z dynamickej štruktúry jeho osobnosti, ktorá je pre výskumníka z radov lingvistov do veľkej miery neopísateľná, alebo z relevantných sociologických či demografických parametrov. Čo sa týka psychologického profilu tvorcu textu, je evidentné, že autor prejavu je pri jeho štylizovaní imanentne prítomný po celú dobu, a teda podieľa sa na jeho materializovaní racionálnou (intelektovou) i emocionálnou (vôľovo-afektívnou) zložkou svojej osobnosti. Preto sa k subjektívnym štýlotvorným činiteľom spravidla zaraďujú všetky potenciálne charakterové črty autora, jeho povaha, temperament, morálne kvality, sklony k introvertnosti či extrovertnosti, aktuálny psychický i fyzický stav, celostný znalostný a skúsenostný komplex, komunikačné a tvorivé schopnosti a zručnosti, úroveň intelektu a kritického (kontextového) myslenia, ale aj osobný vzťah k téme, inšpirácia k nej a pod. V rámci relevantných sociologických parametrov potom do procesu štylizácie na strane tvorcu textu vstupujú také faktory, akými sú vek, pohlavie (dnes rod), nadobudnutý či prekonaný sociálny status, stupeň dosiahnutého vzdelania, profesijná a svetonázorová orientácia, náboženské presvedčenie a pod. To všetko vytvára bohatú zmes nanajvýš variabilných a vnútorne dynamických ukazovateľov, na pôdoryse ktorých štýlotvorná (štylizačná) aktivita subjektu získava zreteľnejšie kontúry a zhmotňuje sa do štýlovej kompozície (lingvisticky povedané do textu) nesúcej určité merateľné kvalitatívne i kvantitatívne znaky. Tie následne môžu byť predmetom stylistickej analýzy a interpretácie, prirodzene so zachovaním primeraného odstupu od bytostných špecifik každej jednej autorskej individuality.

Na rozdiel od subjektívnych štýlotvorných činiteľov tie objektívne nevyplyvajú z osobnostných charakteristík ani sociálnych ukazovateľov tvorcu textu,

ale majú nadindividuálny, čiastočne lingvistický, ale najmä pragmatický charakter. Vzhľadom na variabilitu opakujúcich sa, ale potenciálne aj jedinečných komunikačných situácií sú do veľkej miery premenlivé (aj keď v štylistickej teórii badáme úsilie o ich typizáciu) a odrážajú sa v nich všetky relevantné vnútrojazykové i mimojazykové okolnosti, ktoré determinujú štylizračný proces akoby zvonka – z externých, extralingvistických lokalít. K tým najsignifikantnejším objektívnym štýlotvorným činiteľom J. Mistrik (1997/2021: 411) zaraďuje: (I.) adresáta, čiže predpokladaného prijímateľa alebo prijímateľov textu³, (II.) prostredie, čiže faktický (fyzický), ale aj metaforický (fiktívny) priestor, v ktorom sa komunikácia odohráva, resp. má odohrávať, (III.) predmet prejavu, čiže jeho téma a jej parcelizácia, (IV.) cieľ prejavu korešpondujúci s jeho funkciami, ktoré nemusia byť čisto informatívne (enunciatívne), ale napríklad aj apelatívne, pobádacie, persuzívne, marketingové a iné a napokon (V.) jazykový materiál, v tomto prípade diferencovaný na podklade použitej prenosovej výrazovej sústavy – média, reprodukovúceho buď vizuálne, alebo akustické stopy, čiže primárne ide o separáciu textov na hovorené a písané.

Je evidentné a vzhľadom na dobu vzniku prezentovanej teórie štýlotvorných činiteľov do istej miery aj akceptovateľné, že do uvedenej základnej typológie objektívnych štýlotvorných činiteľov zosnovanej J. Mistrikom nie sú organicky včlenené všetky možné jazykovositučné eventuality, na ktorých pri štylizovaní záleží a ktoré môžu byť predmetom či už vstupného zadania alebo následného posudzovania textotvornej činnosti a jej výsledku. Máme na mysli predovšetkým štruktúrne a typologické obmedzenia samotného jazyka, v ktorom sa štylizuje, jeho vyspelosť, transpozíčné, transformačné a substitučné možnosti (Dolník, 2009), ďalej mieru pripravenosti prejavu, voľnosť v kompozícii či v prístupe k téme a v neposlednom rade i široké spektrum kontextových determinantov – historických, spoločenských, kultúrnych, etnických, ideologických, geopolitických a iných. To všetko spolu s aktuálnymi hybridizačnými a synkretizačnými tendenciami spočívajúcimi na stieraní hraníc medzi štýlmi, žánrami či diskurzami (Homoláč a kol, 2022), ako aj liberalizovaným chápaním normality, subnormality a abnormality (Dolník, 2023) a oslabovaním platnosti komunikačných noriem robí vo vzťahu k štýlotvorným činiteľom pomerne neprehľadnú sieť konštelácií a vzájomne

³ Narážame tu na existenciu hromadného, bližšie nešpecifikovaného, tzv. disperzného adresáta, resp. publika, ktorý je cieľovou skupinou väčšiny žurnalistických (publicistických) komunikátov alebo aj legislatívnych dokumentov celospoločensky záväznej povahy.

prepojených konfigurátorov, explanácia ktorých by si dozaista zaslúžila ďalšiu systematickejšiu, ale najmä detailnejšiu pozornosť. Tým by sa zároveň v tomto ohľade zavŕšila viac-menej len naznačená práca J. Mistríka, ktorého enumerácia personálnych, socio-kultúrnych i situačných faktorov podieľajúcich sa na kreovaní a uštalovaní štýlu komunikátu bola a je nadmieru originálna, no jeho pokračovatelia ju prijali prakticky ad hoc, bez dodatočnej reflexie či hĺbkovej interpretácie so zreteľom na inovatívne trendy v lingvistike či sociálnych vedách.

3. Štýléma a diferenciácia štýlém

Druhým oporným bodom selekčnej stylistiky J. Mistríka je pojem štýlemy, ktorého preferovaním sa jednoznačne prihlásil k štrukturalistickému pohľadu na štýlotvornú, resp. textotvornú činnosť. Štýléma v jeho koncepcii totiž predstavuje základný konštrukčný prvok – štruktúru, pomocou ktorej sa štylizuje, teda prvok, na pozadí ktorého sa konkretizujú aktuálne stylistické hodnoty textu. Štýlémou môže byť opakujúca sa hláska alebo skupina hlások, akákoľvek intonačno-prozodická zložka, slovný tvar, lexikálna jednotka, syntagma, veta alebo, povedzme, aj väčšia kompozičná časť jazykového prejavu, ktorá „má v konkrétnom texte takú podobu, že nám pri stylistickej typológii signalizuje zameranie, charakter textu“ (Mistrík, 1997/2021: 31). Štýléma je teda nielen identifikačným prvkom stylistickej hodnoty textu, ale možno ju využiť aj pri systematizácii štýlov (primárnych, derivovaných) zaužívaných v tej-ktorej stylistickej tradícii. Ako uvádza v tejto súvislosti D. Slančová (2011: 307), realizáciou komplexu štýlém vzniká komplexná stylistická kvalita textu, pričom ak v texte prevládajú štýlémy jedného, rovnakého typu (tzv. izoštýlémy), potom možno pomenovať stylistický charakter textu pars pro toto práve pomenovaním tejto štýlémy, reprezentujúcej ústrednú stylistickú kvalitu príslušného textu alebo celého súboru textov.

Je zjavné, že zo slovotvorného hľadiska je pojem štýlémy u Mistríka utvorený analogickým spôsobom ako názvy základných abstraktných jednotiek iných podsystémov jazyka, t. j. fonéma, morféma, lexéma, syntagméma, textéma, avšak na rozdiel od týchto rôznorodých „-ém“ štýlému nepovažujeme za samostatnú systémovú jednotku vzhľadom na to, že vo funkcii štýlém vystupujú prvky už etablované v inventári iných jazykových rovín. Zároveň však platí, že ani v súčasnosti medzi odborníkmi nie je úplná zhoda v chápaní

toho, aká je presná povaha štylémy a na čo konkrétne sa v texte viaže (porov. Horváth, 2016: 52 – 53). Pri jej explicitnom definovaní sa nám principiálne ponúkajú dve možnosti. V prvom prípade za štylému pokladáme, ako sme už konštatovali, akýkoľvek výraz, syntagmu, vetu a pod., ktorá sa nachádza v určitom prejave, a teda aj štylisticky neutrálne textovo-komunikačné javy, pretože práve na ich pozadí sa aktualizuje hodnota tých príznakových, resp. štylisticky významných prvkov. Takúto interpretáciu štylémy presadzuje napríklad J. Findra (2004b: 39), ktorý tvrdí, že „štýl ‚nerobia‘ iba štýlovo ‚aktívne‘ prostriedky, pretože bez funkčného dotyku s ostatnými by to nedokázali, boli by slabé. Ani prostriedky, ktoré tvoria tzv. neutrálne pozadie (neutrálnu rovinu), nie sú štýlovo pasívne. Ich aktívna úloha je v tom, že oživujú, aktivizujú, príp. aj aktualizujú funkčné danosti príznakových prvkov“, a to pôsobením elementárneho princípu kontrastu, mechanizmus ktorého spočíva na aktívnom vnímaní stretu (kolízie) istého bezpríznakového (neutrálneho) prvku s príznakovým (nápadným), pričom tento stret hovoriaci (v našom prípade čitateľ, poslucháč alebo interpret) vyhodnotí ako efektný, pretože v ňom rezonujú polaritné výrazové a významové kategórie.

Druhou možnosťou je za štylémy považovať len tie „jazykové a štylistické javy, ktoré najvýraznejšie vytvárajú štýl textu a pomocou ktorých sa tento štýl vyhaŕňuje a zdôrazňuje“ (Minářová, 2010: s. 12), z čoho vyplýva, že štylérou nie je každý formálny a obsahový prostriedok zakomponovaný do textu (či už mimovoľne alebo zámerne), ale len ten, prostredníctvom ktorého sa manifestuje, resp. potvrdzuje funkčnoštylistická príslušnosť istého komunikátu (ide napríklad o publicizmy v publicistických textoch, kancelarizmy v administratívno-právnych textoch, kolokvializmy v hovorových textoch, okazionalizmy a poetizmy v umeleckých textoch, knižné slová a latinizmy v esejistických textoch a pod.), alebo – naopak – taký segment či textová sekvencia, ktorým sa táto predpokladaná štýlová hodnota narúša, a teda vzhľadom na štýlovú normu pôsobí deviačne v zmysle štylistickej anomálie ba až defektu (ide napríklad o výskyt hovorových, slangových či nárečových slov v oficiálnych administratívnych dokumentoch alebo univerbizovaných neterminologických pomenovaní vo vedecko-náučných textoch, príp. prítomnosť krátkych, syntakticky triviálnych jednočlenných viet v esejistických textoch a pod.).

Naznačená nejednotnosť v prístupoch k vymedzovaniu štylémy sa prirodzeným spôsobom manifestuje aj na dualite vnímania textu ako relatívne ucelenej formálno-obsahovej a sémanticko-pragmatickej kompozície z perspektívy

autora na jednej strane a percipienta na strane druhej. Zatiaľ čo z autorského pohľadu je štýlomou, prirodzene, každý prostriedok, ktorý autor použije a organicky včlení do textu v procese jeho tvorby, percipient si v rámci laickej (intuitívnej), ale aj zámernej (hlbkovej) jazykovo-štylistickej interpretácie všímá predovšetkým štylisticky efektné, signifikantné prvky a tie následne klasifikuje a hodnotí v kontexte svojich nadobudnutých znalostí a skúseností, čiže v medziach svojho znalostného a skúsenostného komplexu. To potvrdzuje fakt, že štýlémy spolu s normami (jazykovými, rečovými i komunikačno-pragmatickými) tvoria obsah axiologického subsystému verbálneho správania, čiže vedomie o existencii štýlém a ich kategorizácii je súčasťou axiologickej kompetencie človeka ako kultúrnej bytosti (Slančová, 2011: 304), teda bytosti aktívne vnímajúcej, prežívajúcej, komunikujúcej, ale najmä interpretujúcej.

Identifikované štýlémy možno zároveň považovať za výrazný systémostvorný prvok, keďže samy vytvárajú v texte pomerne rozpínavú štylistickú sieť, fungujúcu na podklade vzájomných opozičných vzťahov (nacionálne verzus emocionálno-expresívne štýlémy, neutrálne verzus štylisticky zafarbené štýlémy a pod.), ako aj iných kategorizačných mechanizmov. Tomu zodpovedá ich prvoplánová diferenciácia na jazykové – verbálne štýlémy, mimojazykové – neverbálne a paralingválne štýlémy a kompozičné – tektonické štýlémy (porov. Horváth, 2016: 54). Ak sa cielene zameriame na stavbu a systémovú príslušnosť samotných jazykových štýlém, zreteľne sa členia na foneticko-fonologické štýlémy (fonoštýlémy), morfologické štýlémy (morfoštýlémy), lexikálne štýlémy, syntaktické štýlémy, príp. aj hypersyntaktické štýlémy, pretože aj v nadvetných kontextových celkoch (v makrokompozičnom i mikrokompozičnom priestore) možno identifikovať segmenty, ktoré nesú isté typizované štylistické kvality. V kontexte týchto úvah štýléma nadobúda profil relatívne komplexného jazykovo-systémového a textovo-komunikačného operátora, prostredníctvom ktorého môžeme texty nielen štýlovo diferencovať a následne typologizovať, ale aj analyzovať a tým prispieť k ich detailnejšej interpretácii.

4. Záver

Rozsah vedeckého bádania profesora Jozefa Mistrika (1921, Špania Dolina – 2000, Bratislava) bol podstatne širší, než sme v našom výklade explicitne spomenuli a zasahuje nielen oblasť čisto lingvistického výskumu. Či už hovoríme o teórii štýlotvorných činiteľov, alebo o jeho vklade do systematizácie

štylov prostredníctvom identifikácie a klasifikácie štýlém, príspevok J. Mistrika k rozvoju funkčne orientovanej štylistiky v slovenských podmienkach, motivovaný ešte ideami pražskej štrukturalistickej školy a následne formujúcimi sa názormi E. Paulinyho, je nespochybniteľný a trvalý, nehovoriac o tom, že by si v kontexte interdisciplinárneho až transdisciplinárneho vedeckého výskumu zaslúžil dodatočnú interpretačnú, resp. reintenterpretačnú reakciu.

Odhliadnuc od toho, v každom prípade platí, že jeho systematická vedecká aktivita má oveľa divergentnejšie črty a – dalo by sa povedať – smeruje k dnes už málo vídanému polyhistorizmu či aspoň polylingvizmu. Dôkazom tejto širokospektrálnej profilácie sú okrem iného jeho priekopnícke práce zo slovenskej stenografie, grafológie a frekvenčnej analýzy hlások, tvarov a slov v slovenčine (1953/1954a; 1953/1954b; 1982), interpretačné sondy do javiskovej reči, rozhlasovej či televíznej žurnalistiky (1965; 1967; 1969) alebo právnickej komunikácie (1993), jedinečné lexikografické práce (1976), popularizačné state z rétoriky, teórie komunikácie alebo stratégií rýchleho čítania (1978; 1979; 1988) a v neposlednom rade aj stále aktuálne príspevky k charakteristike náboženského (1991) či esejistického štýlu (1974).

Literatura

- Bečka J. V., 1973, *Úvod do české stylistiky*, Praha: Nakladatelství R. Mikuty.
- Culler J., 2002, *Krátký úvod do literární teorie*, Brno: Host.
- Dolník J., 2009, *Všeobecná jazykoveda: Opis a vysvetľovanie jazyka*, Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Dolník J., 2023, *Jazyk v dynamike demokracie*, Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Findra J., 2004a, *Štylistika slovenčiny*, Martin: Osveta.
- Findra J., 2004b, K vymedzeniu štýlémy. – *Jazyk v komunikácii (Medzinárodný zborník venovaný Jánovi Bosákovi)*, S. Mislovičová (ed.), Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, s. 37 – 44.
- Findra J., 2013, *Štylistika súčasnej slovenčiny*, Martin: Osveta.
- Hoffmannová J., 1997, *Štylistika a... Současná situace stylistiky*, Praha: Trizonia.
- Homoláč J. a kol., 2022, *Míšení žánrů, stylů a diskurzů v internetové komunikaci*, Praha: Academia.
- Horváth M., 2011, Konštitutívne princípy štylistiky, „*Slovenská reč*“, 76, č. 1, s. 63 – 71.
- Horváth M., 2016, *Štylistika súčasného slovenského jazyka*, Bratislava: Univerzita Komenského.

- Kraus J., 2011, *Rétorika v evropské kultuře i ve světě*, Praha: Karolinum.
- Miko F., 1955, *Sloh*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Minářová E., 2010, *Stylistika češtiny*, Brno: Masarykova univerzita.
- Mistrík J., 1953/1954a, Máme slovenskú štatistiku frekvencie slov, „*Slovenský stenograf*“, 8, s. 85 – 86.
- Mistrík J., 1953/1954b, Reforma slovenského pravopisu a stenografie, „*Slovenský stenograf*“, 8, 1953/54, s. 37 – 39.
- Mistrík J., 1961, *Praktická slovenská stylistika*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Mistrík J., 1965, K štýlu rozhlasovej publicistiky. – *O stylistike a štýloch rozhlasového prejavu*, H. Straková (ed.), Bratislava: Československý rozhlas – Metodicko-výskumný kabinet, s. 14 – 28.
- Mistrík J., 1967, *Jazykovo-intonačné prostriedky recitátora*, Bratislava: Osvetový ústav.
- Mistrík J., 1969, K stylistike televízneho prejavu, „*Otázky žurnalistiky*“, 11, č. 4, s. 38 – 43.
- Mistrík J., 1974, Esejistický štýl, „*Slovenská reč*“, 39, č. 6, s. 321 – 323.
- Mistrík J., 1976, *Retrográdný slovník slovenčiny*, Bratislava: Univerzita Komenského.
- Mistrík J., 1978, *Rétorika*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Mistrík J., 1979, *Rýchle čítanie*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Mistrík J., 1982, *Grafológia*, Bratislava: Obzor.
- Mistrík J., 1988, *Moderná slovenčina*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Mistrík J., 1991, Náboženský štýl. – *Studia Academica Slovaca*. 20, J. Mistrík (ed.), Bratislava: Alfa, s. 163 – 175.
- Mistrík J., 1993, Juristické texty. – *Text a kontext*. (Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie: Text v priestore jazykovej komunikácie. Text v priestore literárnej komunikácie. Text v priestore didaktickej komunikácie), F. Ruščák (ed.), Prešov: Pedagogická fakulta v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, s. 78 – 81.
- Mistrík J., 1997/2021, *Štylistika*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Müllerová O., 2022, *Dialog a mluvená čeština: výbor z textů*, Praha: nakladatelství Lidové noviny.
- Orgoňová O., Bohunická A., 2018, *Interakčná stylistka*, Bratislava: Univerzita Komenského.
- Pauliny E., Marsinová M., 1950/1951, Kapitoly zo stylistiky, „*Slovenská reč*“, 16, č. 6, s. 165 – 171.
- Slančová D., 2011, Štýléma – mistríkovské (a iné) inšpirácie, „*Slovenská reč*“, 76, č. 5 – 6, s. 300 – 310.

Slančová D. a kol., 2024, *Úvod do štúdia interaktívnej štylistiky (II)*, Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.

Vachek J. (ed.), 1970, *U základů pražské jazykovědné školy*, Praha: Academia.

Selective stylistic theory of Jozef Mistrik and its fulcra

The central theme of the presented study is the scientific and theoretical contribution of Professor Jozef Mistrik to functional stylistics, which has been continuously developing in Slovakia since the mid-20th century. The aim of the study is to describe and interpretively evaluate Mistrik's selective stylistic theory, built on the explication of style-forming factors (objective versus subjective), and to create space for its potential elaboration within the framework of modern, communication-oriented stylistics of an interdisciplinary disposition. The second supporting point of the paper is the concept of the *stylemma*, through which Mistrik once again demonstrates his structuralist and instrumentalist understanding of the style-forming and text-forming process. The *stylemma* thus acquires the status of the basic structural unit of the text, signaling its prevailing style and functional orientation in communication.

Keywords: *Jozef Mistrik, stylistics, style-forming factor, stylemma, objectivity, subjectivity*

